

רשק
שיעורית
תורה

היכלי תורה

ערש"ק תצוה יב אדר תשע ♦ דף היומי בבלי: סנהדרין יד ירושלמי: ברכות מה

ויקחו אליך שמן זית זך

יש לדקדק, לשם מה הדגישה התורה כאן ואמרה 'שמן זית', והלא כל שמן סתם האמור בתורה אינו אלא שמן זית, ולכן לעיל בפרשת תרומה נאמר רק 'שמן למאור', ומאליו מובן כי הכוונה לשמן זית, מדוע אם כן, היה מן הצורך לומר כאן 'שמן זית'. ועוד, שבשמנים שהוזכרו בפרק במה מדליקין מצינו שהפרי שממנו נסחט ויצא השמן הוזכר בלשון רבים, כמו שמן אגוזים ושמן צנונות, הכתוב המפרט לנו את מין השמן הדרוש להדלקת המנורה, היה לו גם כן לומר שמן זיתים בלשון רבים.

והנה כאשר באו בני ישראל להתנדב שמן לצורך הדלקת המנורה, השמן שנותר בידם ממה שהוציאו ממצרים אי אפשר היה להשתמש בו, מאחר שלא נזהרו בו מטומאה בטרם ידעו דבר על מצות ההדלקה ועל דיני הטומאה, ומהיכן היה להם שמן טהור להדלקת המנורה? אלא שאמרו בגמרא (פסחים לג: ענבים שנטמאו, דורכן פחות פחות בכביצה ויין כשר לנסכין. והיינו שאוכל טמא שאין בו שיעור כביצה אינו מטמא אחרים טומאת אוכלין, וממילא היין בשעת יציאתו מהענבים אינו נטמא ממגעו בהם, ואילו בשעה שנטמאו הענבים לא נטמא היין שבתוכם מפני שמשקין מיפקד פקיד, כלומר שהיין הכנוס בענבים הרי הוא כפקדון המופקד בתוכם, שאין היין והזג שהיא הקליפה דבר אחד, שעל ידי שהזג מקבל טומאה יטמא גם היין כאילו הם גוף אחד. ההזדמנות היחידה שיש ליין לקבל טומאה היא בשעת יציאתו מהענבים שאז יש לו להטמא מחמת מגעו בהם, ואם אז לא היה בענבים כביצה שהיא השיעור הדרוש כדי שיוכל אוכל לטמא אחרים, לא נטמא היין.

כדי להפיק שמן זית טהור הראוי להדליק בו את המנורה, חייבים היו ישראל להשתמש בדרך זו, היינו לסחוט את הזיתים שהיו בידם ממה שהוציאו ממצרים, והשמן הזה יהיה ראוי להדלקת המנורה אף על פי שהיו הזיתים עצמם טמאים. מצינו בגמרא ששיעורו של זית בינוני הוא כחצי ביצה, והזיתים שהשתמשו בהם להפקת שמן למנורה שהיו צריכים להיות מן המובחר ודאי שהיו גדולים מן הבינוניים, ואם היו מצרפים שני זיתים יחד בשעה שכתשו אותם להוציא שמנם, היה בשניהם יחד שיעור כביצה והיה נטמא השמן.

לכן ציותה התורה ואמרה 'ויקחו אליך שמן זית' בלשון יחיד, שלא יכתוש שני זיתים ביחד, אלא כל זית בפני עצמו.

פנים יפות

נושאי הדף בעלון

דיין וסמוך פחות מבן י"ח שנה.....סנהדרין יד

חציצה בשערות אדם מחוברות.....סנהדרין יז

חיוב מיתה לבהמה שנכנסה למקום קודש הקדשים.....סנהדרין טז

לימוד תורה בלילה מחצות או עד חצות.....סנהדרין יז

אמירת אדם לחבירו 'כפרתי עליך'.....סנהדרין יח

פאה נכרית משער גוי שמת.....סנהדרין יט

חתן וכלה בהלוית המת ובבית הקברות.....סנהדרין כ

כפתור ופרח.....עמוד 5

דיין וסמוך פחות מבן י"ח שנה

בסוגיין, אמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן, מניין שאין נסמכין לבית עלי, שנאמר 'לא יהיה זקן בביתך כל הימים', ואין לומר שהכוונה זקן ממש שהרי כתיב 'כל מרבית ביתך ימותו אנשים', אלא ע"כ שהכוונה לסמיכה. ופירש רש"י שאנשים הוא בן י"ח שנה, ואמר הכתוב שאפילו חכמים הבאים לכלל זקנה כגון על ידי תורה וגמילות חסדים, כמו שאמרו בראש השנה (יח.) בזבח ומנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר הוא בתורה ובגמילות חסדים, מכל מקום לא תהא תורת זקנה עליהם להיות ראויים לסנהדרין. והיינו שרש"י דקדק שעיקר החידוש שחידש הפסוק שלא יהיו סמוכים מבית עלי הוא באותם שהגיעו לכלל זקנה, אבל בפחותים מבני י"ח אין חידוש במה שלא נסמכו.

וביאר בעלה יונה (עמ' רצג), על פי מה שכתב בשו"ע (ח"מ סי' ז ס"ג) שיש אומרים שאין דיין ראוי לדון אלא מבן י"ח ומעלה. וכן ביו"ד (סי' א ס"ה) מבואר שאין נותנים קבלה לשחוט לפחות מבן י"ח. והטעם הוא לפי שקודם י"ח שנה אין דעתו שלמה. ואם כן הוא הדין שלא היו סמוכים סמיכת זקנים למי שהוא פחות מי"ח שנה, ולכן אין חידוש במה שלא היו סמוכים מבית עלי כל אותם שמתו קודם שהגיעו לי"ח שנה, ולכן כתב רש"י שהחידוש הוא רק באותם שהאריכו ימים והגיעו לכלל סמיכה, ואף על פי כן לא נסמכו.

והנה בגמרא (סוטה כב:) נזכרו שנים לענין הוראה, שתלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה נענש רק משבא לכלל ארבעים, שאז הוא ראוי להוראה. והרמב"ם (תלמוד תורה פ"ה ה"ד) השמיט הלכה זו, וכתב בסתם שחכם שהגיע להוראה ואינו מורה הרי זה מונע תורה וכו'. והקשו בכסף משנה ולחם משנה ועוד ראשונים ואחרונים, למה השמיט הרמב"ם הלכה זו שרק משבא לכלל ארבעים הרי הוא ראוי להוראה. ובלחם משנה תירץ, שאין הקפידה בזמן אלא בחכמה, ומה שצריך ארבעים שנה הוא משום שאין אדם יורד לסוף דעתו ותבונתו של רבו עד ארבעים שנה (ע"ה ה:), וסובר הרמב"ם שזהו דוקא בזמן קדמון שלא היו לומדים אלא מפי סופרים ולא מפי ספרים, וכמו שנראה ממה שלמדו בגמ' הדבר ממש שלמד מפי הגבורה על פה, אבל עתה שהתורה בכתב ואנו לומדים מפי ספרים, ודאי אין צריך שנים רבות כל כך, אלא צריך רק שיהיה חכם גדול. [ועיין בברכי יוסף (ח"מ סי' י), ופתחי תשובה (יו"ד סי' רמב ס"ק טז) לענין חילוק בדבר בין הוראת איסור והיתר לבין משפט בדיני ממונות].

ואף על פי שמעיקר הדין יכולים להורות ולהיות דיינים גם קודם ארבעים שנים, וגם ב' הדעות שהובאו בשו"ע (ח"מ שם) להחמיר בדיינים שלא הגיעו לכלל שנים, לא דיברו על ארבעים שנה, ולא עסקו אלא בדיין פחות מבן י"ח ובן י"ג. מכל מקום בשו"ת אבקת רוכל (סי' ר) ושו"ת המביט (ח"א סי' רפ) דנו בתקנה שתיקנו אנשי מצרים בזמנם, שבכל אופן לא יעמוד רב פחות מבן ארבעים, והמבי"ט התאונן שהיה מן הראוי שגם בארץ ישראל יתקנו תקנה כזו, ועיי"ש שהאריך בגדרי הענין בהלכה.

חציצה בשערות אדם מחוברות

בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' קצה) דן בדבר כלות שטובלות ושערותיהן ארוכות, ועתידות לקוצצן אחר ב"מ, שהשואל חשש שהשערות חוצצות בטבילה כיון שסופן להתגלח ושער העומד להיקצץ כקצוץ הוא. והחתם סופר כתב שאין בזה בית מיחוש, ומנהג ישראל תורה היא ואם אינם נביאים בני נביאים הם, וכתב ב' טעמים למה אינו חוצץ, עיי"ש.

והקשו האחרונים על החתם סופר, שהרי בסוגיין ובכמה מקומות בש"ס שהובאה סוגיא זו, מבואר שלא נחלקו רבי מאיר וחכמים בעומד להיתלש אם כתלוש הוא אלא בכגון ענבים העומדות להיבצר, אבל שערו של אדם כיון ש'כל כמה דשבקה להו אשבוחי משבח' ודאי אינו נחשב כתלוש, ואם כן פשוט שאין לדון השער כתלוש. וכן העירו בשו"ת שמן ראש (או"ח סי' סב), ובספר דברי אהרן להרב מטעפליק (סי' לד עמ' קכב), ובשו"ת בית יצחק (או"ח סי' לה סוף אות ז). וכתב בבית יצחק שגם אם נאמר שבסוגיין המדובר הוא רק בעבד ששערו עומד לגידול לצורך תשמיש, ולא בבן חורין, מכל מקום לענין בן חורין וכל מי שאין משתמשים בשערו גם כן הרי זה איבעיא דלא איפשיטא בנזיר (נא.), ואם כן לענין כלה שחציצתה אינה אלא מדרבנן, וגם הוא על מיעוט גופה אעפ"י שהוא מקפיד יש ללכת בספיקו לקולא. ועיי"ש עוד.

ובשו"ת יגל יעקב (יו"ד סי' סב) נשאל ג"כ, שקשה על החתם סופר מסוגיין ושאר המקומות שבש"ס, שמבואר ששער אינו נחשב כתלוש כיון שכל שמשאירו הרי הוא משביח, ותירץ שאינה קושיה כלל על דברי החתם סופר, שהרי מבואר ברש"י בסוגיין (ד"ה שערו העומד ליגוז) שבזמנם היו רגילים לעשות כלים משער אדם, כגון נפה וכברה קילקלי וחבק, וכיון שהיו משתמשים בשער לדברים אלו שפיר הרי הוא משביח כל כמה שעומד יותר במחובר, משא"כ במקום שאין רגילים לעשות מהם כנ"ל וכמו בזמנינו, פשוט ששייך לומר כל העומד לחתוך כחתוך דמי, ואין שום שבח בעמידתן במחובר, ולכן הוצרך החת"ס לתרץ תירוצים אחרים. [ולפי זה במקומות שעושים פאה נכרית משער אדם, יש שבח בגידול השער ופשוט שאינו חוצץ כיון שהוא משביח במחובר].

ובליקוטי הערות לשו"ת חתם סופר כתב שדבריו צ"ע, שהרי מועלין בשער לפי שנהנים ממנו, ואטו נאמר שבזמן הזה שאין משתמשים בשער אדם אין מועלין בו, אלא ודאי שאין המעילה תלויה אם משתמשים בו אם לאו, אלא שכל שראוי לתשמיש מועלין בו, וכל שער אדם הרי הוא ראוי לאיזה תשמיש. ומה שהוצרך רש"י לבאר עניינו של התשמיש בשער, שעושים ממנו נפה וקלקלי וחבק, ולא סמך רש"י בסתם על זה שכל שער אדם הרי הוא ראוי לאיזה תשמיש, היינו משום שבסוגיין דנו במי שבא לפדות שער אדם בשוין בכמה שמין אותו, אם שמין אותו בשלשה או בעשרה, וכיון שבא לפדותו ואינו מניחו בקדושתו כמו שהיה זה מוכיח שהוא רוצה להשתמש בשערות אלו, שאם לא כן למה הוא פודה אותו, ולכן פירש רש"י למה ראויין השערות.

חיוב מיתה לבהמה שנכנסה למקום קודש הקדשים

בסוגיין, איבעיא להו שור שעלה להר סיני בכמה דינים הוא נידון, שהרי כתיב (שמות יט ג) על מי שיעלה להר סיני 'אם בהמה אם איש לא יחיה' האם לומדים שעה מדורות או לא, תא שמע דתני רמי בר יחזקאל, 'אם בהמה אם איש לא יחיה', מה איש בעשרים ושלשה דינים אף בהמה בעשרים ושלשה. והקשה המאירי מה רוצה הגמ' באיבעיא זו מה דינו של שור שעלה להר סיני בזמן מתן תורה, הרי מה שהיה היה. וכתב, שיש שפירשוהו לענין מה שאמרו בתלמוד המערב [ירושלמי] 'או ירה ירה' לרבות שילה ובית עולמים. ולכן שאלו שור סיני בכמה, שאם יכנס שור בשילה ובית עולמים יתברר ענין דינו להיותו כשור של סיני לידון בעשרים ושלשה.

וכתבו המפרשים שאין זה בירושלמי שלנו אלא במכילתא (יתרו מס' דבחדש פ"ג), ושם הגירסא 'לא תגע בו יד', לא בשילה ולא באהל מועד ולא בבית עולמים, ובדעת המכילתא שאין נוסחתה ברורה כ"כ, פירשו מפרשי המכילתא שבא לרבות איסור לשילה ובית עולמים, והגר"א הגיה במכילתא שהפסוק בא למעט שילה ובית עולמים. ובמרכבת המשנה למכילתא פירש כן גם לפי גירסתינו במכילתא שהפסוק בא למעט שילה ובית עולמים. אמנם **בברכת הנצי"ב** (שם) כתב, שהתורה ריבתה שילה ובית עולמים רק לאיסור ולא לחיוב מיתה ומלקות, כיון שאין כאן אזהרה ממש, כיון שפירוש הפסוק של 'סקל יסקל' ודאי אינו על בית המקדש לדורות, אלא בשילה ובית עולמים הוא איסור בעלמא מן התורה. ונמצא שדברי המאירי תלויים בגירסא ובפירוש דברי המכילתא, אם בא למעט שילה ובית עולמים, או לרבות, או שבא לרבות לאיסור בלבד בלי חיוב מיתה.

והעירו האחרונים על דברי המאירי בשם הירושלמי, ממה שאמרו בבב"ב (ע"ז כ:): והביא כל צאן קדר שבירושלים והעמידן בעזרה, ומבואר שהכניסו צאן ובעלי חיים לבית המקדש גם שלא לשם קרבן, ולא חששו לאיסור זה, וע"ש בתוס'. ובפסחים (סו:): תניא, אמרו עליו על הלל מימיו לא מעל אדם בעולתו, אלא מביאה חולין לעזרה ומקדישה וסומך ידו עליה ושוחטה, ואם היה איסור בהכנסת בהמות לבית המקדש לא היו יכולים להביא הבהמה בעוד שהיא חולין לעזרה. אמנם ביזת רענן על המכילתא (שם) מבואר, שהאיסור הוא דווקא בקודש הקדשים, ולפי זה לא קשה ממה שהכניסו בהמות למקום המקדש שלא במקום קודש הקדשים.

והנה לדעת **הרמב"ם** (בית הבחירה פ"ו ה"ד) שסובר שקדושה ראשונה שקידש שלמה המלך את בית המקדש קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, ולכן גם בזמן הזה הנכנס למקום המקדש חייב כרת, נמצא לפי דברי המאירי שגם לבהמות יש איסור להיכנס למקום קדשי הקדשים גם בזמן הזה. ובצפנת פענח (מכות כד:): פירש בזה דברי הגמרא שם מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה, על פי סוגייתנו שפירשה כדעת המאירי, שיש נ"מ גם בזמן הזה לדין שור סיני לפי שיש איסור לבהמות להיכנס למקום המקדש כמו שהיה האיסור בהר סיני, וזהו שאמרו שגם לשועלים יש איסור וחיוב מיתה על כניסה למקום המקדש, ועכשיו שועלים הלכו בו. אך לדברי הזית רענן אין האיסור תלוי בקדושת המקדש אלא במה שבבית קודש הקדשים היתה השראת השכינה כמו בהר סיני, וזה אינו שייך אחר החורבן [ואפשר שזו גם כוונת הצפנת פענח לבאר בדברי הגמרא, שעכשיו הסתלקה השכינה ממקום קדשי הקדשים ולכן שועלים הלכו בו ואין איסור בדבר].

לימוד תורה בלילה מחצות או עד חצות

בסוגיין, כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, כיון שהגיע חצות לילה רוח צפונית מנשבת בו והיה מנגן מאליו, מיד היה דוד עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר. **בשו"ת ערוגת הבשם** (או"ח סי' א) נשאל בדבר קביעת עת לעסוק בתורה בלילה, שהרי מבואר בדברי חז"ל שאין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה (רמב"ם ת"ת פ"ג ה"ג), איזו דרך ראויה ונכונה יותר, אם להיות נעור מתחילת הלילה עד שתחטפנו שינה, אפילו אם עי"ז לא יוכל לקום באשמורת הבוקר ולעסוק בתורה, או שמא יותר טוב לקום באשמורת, אפילו אם עי"ז לא יהיה אפשר לו לעסוק בתורה בתחילת הלילה כי אם זמן מועט. והשיב, שאף על פי שבכל המקומות שנזכר בגמרא ענין הלימוד בלילה נזכר הדבר בסתם, ולא נתבאר אם הכוונה לתחילת הלילה או לאשמורת הבוקר, מכל מקום יש ללמוד שכוונתם על שעות האשמורת, כגון במה שאמרו במדרש (שמו"ר מז ה) שאין רנה של תורה אלא בלילה שנאמר (איכה ב יט) 'קומי רוני בלילה לראש אשמורות', ובפסוק זה הרי נזכר אשמורת, וכן **בתמיד** (לב:): דרשו מפסוק זה שכל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו, וגם **הרמב"ם** הביא פסוק זה, שנזכר בו אשמורת.

אך הביא ששמענו כן ראינו כמה חסידים ואנשי מעשה שמנהגם להיות ערים כל הלילה עד שתחטפם שינה, ועיקר עסק תורתם הוא בחצי הלילה הראשון, וגם בסידור **יעב"ץ** (סדר הלילה) כתב, 'על הרוב זמן שכיבה שלנו לאחר חצות לילה', וטעמם נראה לפי שאין ספק מוציא מידי ודאי, ומי יודע אם לא תתקוף עליהם שנתם ולא יתעוררו בעתו ובזמנו. וכתב שנראה שבכל כיו"ב נאמר כל הלילות דורש ה' וכל יצר מחשבות הוא מבין, והוא גם תלוי בטבעו של אדם כי לא כל הטבעים שווים, אך עיקר עת רצון הוא מחצות הלילה ואילך, וכמו שדוד המלך למד משעה זו ואילך וכמבואר בסוגייתנו, ולכן נכון יותר לשכב בתחילת הלילה ולקום בחצות.

ומסיק שצריך להיות זהיר בזה להקדים זהירות לזריזות, כמאמרם ז"ל (ע"ז כ:): זהירות מביאה לידי זריזות, דהיינו שלא ישיאך יצרך לילך ולעכב על מיטתך בטרם תהיה משביע עצמך מדברי תורה, על דעת שתעמוד ממטתך בבוקר השכם, פן תורש ע"י חלומות רעים והרהורים רעים ח". ובזה ביאר את דברי **השו"ע והרמ"א** (או"ח סי' א ס"א) שאחר שכתב **השו"ע** יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו, כתב **הרמ"א** ובשכבו על משכבו ידע לפני מי הוא שוכב, ומיד כשיעור משנתו יקום בזריזות לעבודת בוראו יתברך ויתעלה. שהרי כבר כתב השו"ע דין זה שיעמוד בבוקר לעבודת הבורא, אלא כוונתו שאם רוצה לעמוד בבוקר לעבודת הבורא אזי צריך להזהר ולשכב מתוך דברי תורה שידע לפני מי הוא שוכב, ואז לא יבלבלוהו חלומות והרהורים רעים המונעים אותו מלקום באשמורת ללמוד תורה. והביא כמה רמזים נאים בענין זה, עי"ש.

אמנם **בשו"ת חתם סופר** (קובץ תשובות סי' לא) כתב, בטעם מה שנהגו הקדמונים שלא ללמוד תורה בליל 'ניטל' קודם חצות הלילה, שעשו כן כדי שלא יהיה לשטן מקום לקטרג, כיון שבאותה הלילה כל העמים נועדים בבית אלהיהם מחצות ואילך כידוע, ועם ה' ישנים על מטותיהם, ואפילו לומדי תורה רובם ככולם נוהגים להיות נעורים בתחילת הלילה וישנים אחר חצות, ומאידך לא רצו לגזור שיהיו כל ישראל עומדים השכם מחצות ואילך באותה הלילה כאלו אנו נגדרים אחר חוקותיהם, ולכן מנעו הלימוד קודם חצות לגמרי, וממילא כל תלמיד חכם ישן בתחילת הלילה ויקום אחר חצות, ומכ"ש בעלי משא ומתן הקובעים עתים לתורה בכל יום מסתמא בתחילת הלילה, ואותה הלילה נמנעים מפני המנהג, ע"כ יעמדו אחר חצות לשלם חובתם דבר יום ביומו, וממילא יהיו כמה וכמה עוסקים בעבודת ה' אלו מפה ואלו מפה וחמת המלך שככה. ומבואר בכלל דבריו שהמנהג היה אצל רוב בעלי תורה שהיו לומדים בחצי הראשון של הלילה.

אמירת אדם לחבירו 'כפרתי עליך'

במשנה מבואר שכשמנחמים כהן גדול אומרים לו 'אנו כפרתך'. ורש"י (ד"ה אנו) ביאר, שאומרים לו 'אנו תחתך לכל הראוי לבוא לך'. ו**בבב"א** (במשנתנינו) פירש, שדוקא לכהן גדול אומרים כן ולא למלך, מפני שהכהן גדול ברוב המקרים הוא רבן של ישראל, ולכן ראוי לכבדו בכבוד גדול זה ולומר לו כך.

ועוד, שמפני שהכהן גדול השיב להם 'תתברכו מן השמים' על כן אין להם לחשוש ממה שאמרו 'אנו כפרתך'. אמנם ב**ש"ת התשב"ץ** (ח"א סי' קכב) למד מכאן לכל אדם גדול המצטער בחייו, שאומרים לו כך 'הרי אנו כפרתך', בדומה למה שאומרים על אביו ועל רבו בתוך י"ב חודש לפטירתם 'הריני כפרת משכבו' (שו"ע יו"ד סי' רמ"ט), אלא שמכל מקום אין מזכירים 'כפרת משכבו' אלא הבנים והתלמידים כל י"ב חודש, אבל למצטער בחיים או למי שמתו לאחר שנים עשר חודש אין מזכירים משכבו.

ודנו הפוסקים אם יכול אדם לקבל על עצמו כפרת עוונותיו של אדם אחר. שהנה נפסק להלכה שאומרים על האב ועל הרב 'הריני כפרת משכבו', והקשה ב**ש"ת בצל החכמה** (ח"ו סי' יז) איך מקבל הבן על עצמו כפרת עוונותיו של האב, והרי אין דין כיבוד אב אלא משל אב ולא משל בן.

והביא שכבר עמד בקושיא זו הגר"מ פיינשטיין, ותיירץ שבאמת כשאומר 'הריני כפרת משכבו' אין דבריו מועילים כלום, ולא יענש בדבריו על חטאי אביו ואביו לא יתכפר בדברים אלו, ואינו אלא רק לשון של כבוד שאומר לכבודו שרצונו שיבואו עליו היסורים הראויים לבא על אביו. ודייק כן ממה שאמרו במסכת נגעים (פ"ב משנה א) 'רבי ישמעאל אומר בני ישראל אני כפרתך', ופירש הרמב"ם, ענין אני כפרתך שיושם פדיון, והוא מאמר יאמר אותו האוהב לרוב אהבתו וכו'.

ומשמע שאינו אלא מאמר גרידא, ולא היתה כוונתו שיקבל העונש בפועל. ובדרך זו פירש הגר"מ פיינשטיין גם בסוגייתנו, שאין הכוונה שהעם מקבלים עליהם כפרת עוונותיו של הכהן הגדול, אלא שאומרים לשון זה כדי לכבדו.

אך ב**ש"ת בצל החכמה** חלק על הגר"מ פ, וכתב שמקובל שגם בדברים בעלמא יכול אדם לקבל צער ויסורים הראויים לבא על אחרים, כמו שרמב"ם אמר 'עלי קללתך בני' (בראשית כז יב), ופירש הספורנו 'עלי להכנס תחתך אם תארע לך קללה', ולכן יועילו גם דברי הבן באומרו 'הריני כפרת משכבו' לקבל עליו כל רע הראוי לבא על אביו, ולהסיר עי"ז מאביו כל צער ויסורים. וכתב שאם כדעת הגר"מ שדברי הבן האומר 'הריני כפרת משכבו' הם רק לשון כבוד, נמצא שחז"ל חייבו את הבן לומר דברים רק מן השפה ולחוץ אחד בפה ואחד בלב, וזה לא יתכן.

ובאמת ענין זה שהחי יכול להתענות ולקבל על עצמו פורעניות המת מבואר בספר **מעבר יבק** (שפתי רננות פכ"א), שכתב שיכול אדם להתענות בשביל אחרים, ומבואר שם שהיו הרבה נוהגים ליתן שכר לאחר להתענות בשבילו, וכן יכול להתענות ולסגף עצמו למעט פורעניות המת ומועיל למת מפני יחס הנפשות אלו עם אלו שכל ישראל ערבים זה לזה.

פאה נכרית משער גוי שמת

יש לדון אודות פאה נכרית העשויה משער אדם, ויש מהן שעשויות משער אנשים או נשים גויים שמתו וגזזו שערם לצורך כך. ועתה, כיון ששער המת אסור בהנאה, כפי שנפסק בשו"ע (יו"ד סי' שט"ב ועיין נקודות הכסף שם שהביא להתיר בזה), אם כן יש לאסור פאה זו בהנאה מחמת זה.

אך בשער גוי יש לדון ולהתיר מטעם אחר, וזאת על פי מה שנחלקו הראשונים בדין מת גוי האם אסור בהנאה כיהודי או שיש לחלק ביניהם, כפי שיתבאר.

הרשב"א בתשובה (ח"א סי' ססה) פסק שמת גוי ותכריכיו גם כן אסורים בהנאה, וכך נפסק ב**שולחן ערוך** (שם ס"א), ולפי דבריהם אף פאה זו אסורה, אך **הרשב"א** עצמו בבבא קמא (נג"ד"ה מ"י) נקט שמת גוי מותר בהנאה, וטעמו, שהרי איסור הנאה במת נלמד בגזירה שווה 'שם שם' מעגלה ערופה, והמקום שנאמרה המילה 'שם' במת הוא אצל מרים 'ותמת שם מרים' כמבואר בגמרא בעבודה זרה (כ"ט:), ולפיכך הדין נותן לאסור אך ורק מת יהודי כמרים. וכן נקטו התוספות (בבא קמא י. ד"ה שהשור) ו**המאירי** (שבת צג: ד"ה המשנה השישית) בשם הירושלמי. ואף המשנה למלך (אבל פי"ד הכ"א בסוה"ד) הקשה על דברי **הרשב"א בתשובה** מדברי הירושלמי.

ובספר **משחא דרבנותא** (יו"ד סי' שט"ט) הקשה על **הרשב"א** מהמבואר בסוגיין, שדוד קידש את מיכל בערלות פלשתים שחתך, ומבואר בגמרא שלמאן דאמר מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה מקודשת או מטעם שערלות אלו ראויות לכלבים וחתולים, ומוכח שמת גוי מותר בהנאה, שאם לא כן כיצד חלו הקידושין הלא איסורי הנאה הם ואף אינו יכול ליתנם לכלבים וחתולים [ועיין ביאור **הגר"א** (יו"ד סי' שמא סק"א) שכתב גם כן שמסוגייתנו משמע שבשר הגוי שמת מותר בהנאה].

אמנם, **המשנה למלך** (שם) אף הוא הביא ראיה זו מסוגיין דלא כהרשב"א בתשובה, וחזר ודחה הראיה, כיון שאפשר לומר שדוד חתך ערלותיהם עוד מחיים, ומה שנאמר 'ויך' אין הכוונה שהכה אותם מכת מוות אלא שהכה אותם מכה כזו עד שנסלמה כוונתו ויכל לעשות בהם כרצונו, ובאופן זה לא נאסרו בהנאה, כמו דבר הפורש מן החי. וגם ב**ש"ת בית דוד** (יו"ד סי' קע) דחה הראיה ממעשה דוד בדרך זו, שדוד לא עשאם אלא גוססים.

ובספר **ישרש יעקב** (אבולעפיא, קו:) כתב, שדוד ושאל נחלקו במחלוקת זו של הראשונים, שבאמת קשה מה טעמו של שאל שסבר שאין הערלות שוות פרוטה, ואטו אפשר שנחלקו שאל ודוד במציאות, אלא ששאל סבר שמת גוי אסור בהנאה ולכן סבר שלא חלו הקידושין, ואילו דוד סבר שמותר בהנאה וחלו הקידושין. וכיון שנאמר על דוד 'וה' עמו' (שמואל א' טז, יח), לפיכך הלכה כמותו בכל מקום. וב**ש"ת שאילת יעב"ץ** (ח"א סי' מא) צידד ג"כ לבאר מחלוקת שאל ודוד בדרך זו, והעלה צד זה שאפשר שהלכה כדוד כיון שנאמר בו 'וה' עמו' ואילו בשאל נאמר (שמואל א' יד מז) 'בכל אשר יפנה ירשיע'. אך דחה סברא זו וכתב שיש לומר להיפך, שמעשה רב, והרי שאל בחר ה' בעל מעשים היה ועשה במיכל מעשה ונתנה לאיש אחר, לפלטי בן ליש, וחלילה לו להכשיל לאחרים באיסור אשת איש ודאית, ואין אדם חוטא ולא לו. גם ודאי לא היה עושה כן אם לא הסכימו בית דינו עמו. וכיון שעל כל פנים מחלוקת היא וספק הוא להלכה, אין הספק מוציא ודאי שפסק בשו"ע שאסור בהנאה.

סנהדרין כ

חתן וכלה בהלוית המת ובבית הקברות

מבואר במשנה שמלך שמת לו מת אינו יוצא מפתח פלטרין שלו ללוותו, וכל שכן מתים אחרים. מעתה יש להסתפק, בחתן הדומה למלך (עיין בית יוסף אה"ע סי' סד ד"ה ומ"ש שלא) אם אף הוא אסור לצאת מביתו ללוות את המת אם אירעו אבל ר"ל, וכן אם יוצא לנחם אבלים.

בפתחי תשובה (יו"ד סי' שמב סק"ב) הביא מתשובת **שבות יעקב** (ח"ב סי' קב) שאם מת אבי הכלה בתוך ימי המשתה אין לה לילך להלויתו, וטעמו, שכיון שאין הכלה רגילה לצאת מביתה בעת ימי המשתה [כמדומה שהיום נהגו לצאת], אם תעשה זאת הרי זה כאבילות בפרהסיא האסורה בימי המשתה כשם שאסורה ברגל. ודקדק הפתחי תשובה מדבריו, שדווקא לכלה אסור לצאת מאחר שאינה רגילה לצאת, אבל החתן יכול לצאת להלוויה ואין זה כאבילות בפרהסיא. אמנם **בשדי חמד** (אבילות אות רטז ד"ה ואם מותר) הביא מדרשת מהרי"ל, שאף החתן אסור לצאת לבית הקברות. וכן מבואר **בהגהת ר' הירץ למנהגי מהרי"ל** (ריש הלכות נישואין עמ' תסג), שהיתה חתונה ביום חמישי ובו ביום מת אביו של חתן, והוליקו החתן לימאן [מנהג זריקת החיטים על החתן והכלה בחצר בית הכנסת] ואחר כך לחופה ואחר כך לסעודת נשואין, והחתן לא הלך אחר המיטה ולא היה בבית הקברות ולא קרע. אך **בגשר החיים** (פי"ט ס"ז אות ז) כתב, שאף **המהרי"ל** שאסר לילך לבית הקברות, לא אסר ללוות המת כאשר אינו הולך לבית הקברות, ובזה השיג על דברי השדי חמד שלא חילק ביניהם.

ובשו"ת בצל החכמה (ח"ב סי' מד) כתב, שנראה להתיר יציאת החתן לבית הקברות לצורך הלוויה, וראייתו מדברי הפרקי דרבי אליעזר (טז) שהשווה את החתן למלך וז"ל 'החתן דומה למלך מה המלך הכל מקלסין אותו שבעת ימי המשתה, כך חתן הכל מקלסין אותו שבעת ימי המשתה, מה המלך לובש בגדי כבוד, כך החתן לובש בגדי כבוד. מה המלך שמחה ומשתה לפניו כל הימים, כך החתן שמחה ומשתה לפניו כל שבעת ימים. מה המלך אינו יוצא לשוק לבדו, כך החתן אינו יוצא לשוק לבדו. מה המלך פניו מאירות כאור החמה, כך חתן פניו מאירות כאור החמה, שנאמר והוא כחתן יוצא מחופתו'. ואילו היה אסור לחתן לצאת מביתו ללוות המת, היה הדבר נמנה בפרקי דרבי אליעזר, ומבואר שאכן אין איסור בדבר.

ויש מקומות שנהגו שהחתן והכלה אינם יוצאים לבית הקברות לא רק שבעת ימי המשתה, אלא גם בימים שאחריהם, וכ"כ במנהגים **דק"ק וורמיישא** (ח"ב עמוד ג) שהחתן והכלה אין הולכים על הקברות תקופה לפני החתונה ותקופה לאחר החתונה, אם לא שמת להן מת משבעה קרובים שצריכים לנהוג עליו אבילות שהולכים ללוויתו. **ובמנהגות וורמייזא** (עמ' שו והגהות שם אות ג) כתב שחתן וכלה אינם הולכים לבית עלמין שלושים יום קודם החופה ושלושים יום אחר החופה, והטעם לפי שחתן וכלה צריכים שימור, ובבית החיים שייכים הרוחות, על כן אינם הולכים.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

המלמד בן חבירו תורה כאלו ילדו

ויש לומר על פי שאמרו ז"ל (עירובין ג:) נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא משנברא ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו, וקושיא לאלקינו, איך ברא האדם לרע לו, אלא שאמרו חז"ל (קידושין ל:) התורה תבלין בפני היצר הרע, שע"י התורה יוכל להכניעו ולכובשו תמיד. וכן אם כל אחד לומד תורה נוח לו שנברא כי לא יותן ביד יצרו, אבל להיות כי רוב העולם מואסים בעסק התורה, לכן נוח לו שלא נברא כי עלול לחטוא, ולא די שאינו מתקן נשמתו אלא פוגם בה פגימות הרבה. אבל הלומד תורה נוח לו שנברא, וביד כל אדם שיוכל לעסוק בתורה, ובידו סם חיים. והנה כל זמן שאין אדם עוסק בתורה כלא נברא הוא וכלא היה, ולכן המלמד בן חבירו תורה כאלו ילדו, שעל ידו נוח לו שנברא כי יבוא לתכלית האמיתי כי לזה נברא.

(כתב סופר, בחקתי)

והבל היפי זה דורו של חזקיה יראת ה' היא תתהלל זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי וכו' שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה

ופירש רש"י ואמרינן בסנהדרין (דס:) חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיה, שהיה דולק בבתי מדרשות, עד שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, ועל דור שכזה אשר התורה הקיפה את כל שדרות העם מנער ועד זקן, דורשים חז"ל ואומרים הבל היופי זהו דורו של חזקיה, ולא מצאו חז"ל להשתבח בתהילת אנשי אותו הדור אלא בבני דורו של ר' יהודה ברבי אילעאי, אשר מתוך עוניים היו מתכסין ששה בטלית אחת והיו יושבין ועוסקין בתורה. נתבאר בזה שדורו של חזקיה המלך על אף היותם מתעסקים באורייתא במידה כזו שאף תינוקות שבהם היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה, עם כל זאת עדיין לא נתגלתה בהם מידה גדושה של יראת שמים כפי שגילו אנשי דורו של ר' יהודה ברבי אילעאי, שעל אף דוחקם ועוניים היו יגעין בתורה במסירות נפלאה אשר נבעה מיראתן שקדמה לחכמתן, וכיון שדור זה של ר' יהודה גילה יראת שמים בתורתו, לפיכך נתרצית תורתם לפני המקום ב"ה באופן נעלה ממעלות הדורות שקדמו להם, גם מדור מקבלי התורה אף מדור באי הארץ. והיינו שכמידת שיעור יראת שמים אשר במעשי האדם, כך היא מידת השלמות שבאלו המעשים, ודורו של ר' יהודה נתייחדו באופן נפלא ביראתם לפיכך הגיעה מעלתם לידי השלמות הנרצית, ועליהם אמר שלמה 'אשה יראת ה' היא תתהלל' וזהו גם שאמר (קהלת יג:) 'סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם', ללמדנו יסוד גדול זה בתורת האדם ובחובתו בעולמו, שכפי שיעור יראת שמים הקבועה במעשיו, כך מידת השלמות הנצחית העולה מן המעשים.

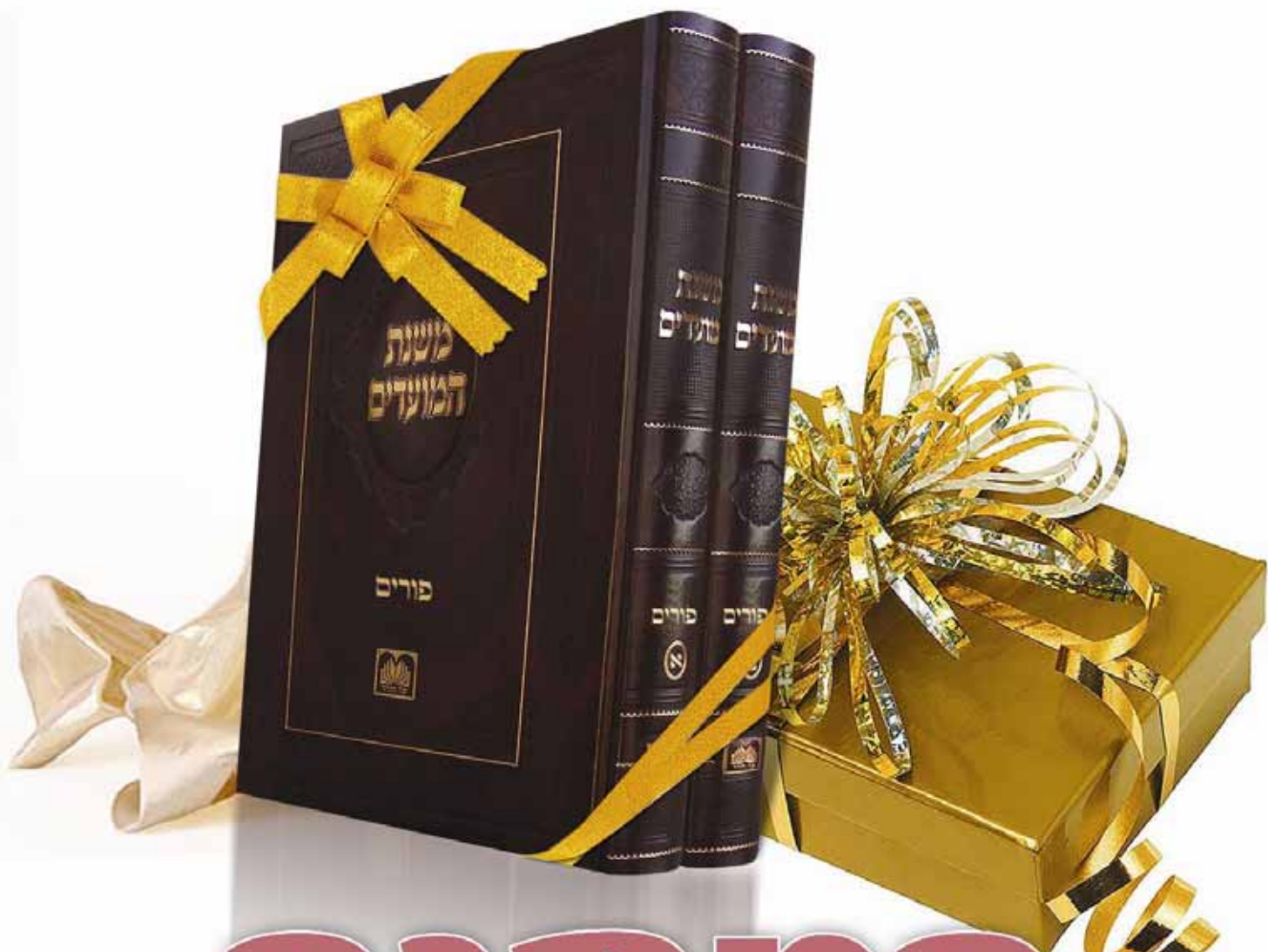
(חכמת המצפון, סוכות)

ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני וכו' לא קשיא כאן בזווג ראשון כאן בזווג שני

ויש לומר, על פי מה דאיתא בספרים הקדושים על הגמרא כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות, והנה מי שלומד תחילה תורה הוי האשה זווג שני, ואז יש לו זכות התורה, על כן יוכלו לזווג לו אשה לפי מעשיו, משא"כ מי שלא למד ממילא אין לו זכות, ואז אין מזווגין לו לפי מעשיו, לפי שאז לא יהיה לו טוב חס ושלום דהא אין לו זכות, על כן מכריזין בת פלוני לפלוני.

(מגדלות מרקחים, בשלח)

המתנה

משנת המועדים לפורים

מיטב ספרי ממלכת התורה עוז והדר
אסופים בשני כרכים מפוארים, מתנה יהודית מקורית

מגילת אסתר עם כל המפרשים, כפתור ופרח על מגילת אסתר, תלמוד בבלי המבואר
מתיבתא, מהרש"א, ילקוט מפרשים, ביאורי רש"י, ביאורי התוס', ילקוט ביאורים, אליבא
דהלכתא, תמצית הדף, כפתור ופרח, לוח התאריכים, משנה תורה להרמב"ם, מפרשי היד
החזקה, משנה ברורה המבואר, ערוך השולחן, שני לוחות הברית, קדושת לוי עם ציונים
והערות, תפארת שלמה, מהדורה חדשה עם תוספת של סיפורים ומעשיות מצדיקי הדורות.

מוקד מנויים:

1800-22-55-66

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

להגדיל תורה ולהאדירה

ש"ס לכל שולחן

חדש! ש"ס שולחני - חובה לכל בן ישיבה

כל הש"ס בששה כרכים מפוארים

הדפסה חדה ובהירה

נייר בייבל בצבע קרם - מיוחד לעיון ממושך

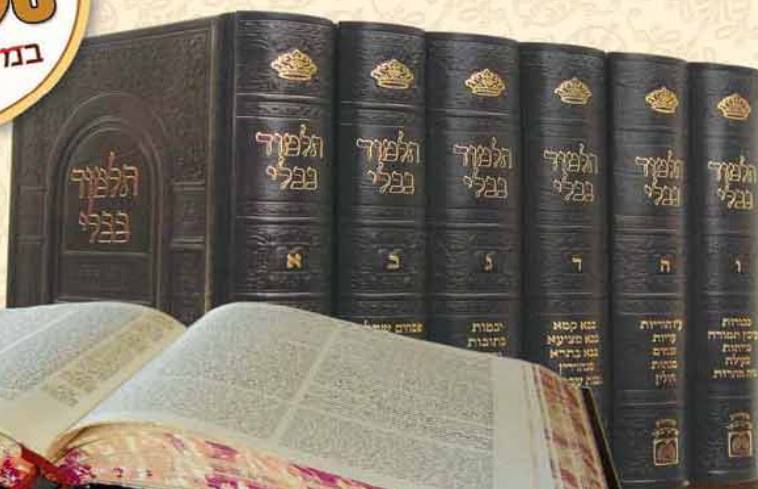
ערוך מחדש בפאר והדר כולל סדר זרעים וטהרות

מיוחד לכל בן תורה - סט קטן בתוך קופסא!

מחיר מיוחד
לרגל ההוצאה

₪ 390

במקום 500₪

לכל לומד,
לכל לימוד
לכל נסיעה
לכל עיון

עץ החיים

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66